

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Кафедра методики
професійного навчання**

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.

**Частина 1 «Безпека життєдіяльності людини у середовищі існування»:
завдання та методичні рекомендації до виконання самостійних робіт для
здобувачів вищої освіти денної форми навчання ступеня «Молодший
бакалавр» початкового рівня (Короткий цикл) для спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»**

УДК 613:614.8

Б39

Методичні рекомендації розглянуто і затверджено на засіданні кафедри методики професійного навчання.

Протокол №11, від 15 квітня 2021р.

Друкується за рішенням науково-методичної комісії інженерно-енергетичного факультету.

Протокол №8, від 22 квітня 2021р.

Укладач:

К.О. Яблуновська асистент кафедри методики професійного навчання, Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

В. М. Курепін старший викладач кафедри методики професійного навчання, Миколаївського національного аграрного університету.

Л.О. Комісарова - кандидат педагогічних наук, Заступник директора департаменту освіти і науки Миколаївської обласної державної адміністрації – начальник управління професійної (професійно-технічної), вищої освіти, науки та кадрового забезпечення.

Зміст

ВСТУП	4
1. Мета та завдання дисципліни « Безпека життєдіяльності»	6
2. Тематичний план дисципліни «Безпека життєдіяльності»	10
3. Зміст самостійної роботи з дисципліни «Безпека життєдіяльності».....	11
4. Перелік індивідуальних контрольних питань для самостійної підготовки до практичних з дисципліни «Безпека життєдіяльності».....	23
5. Список використаної літератури	37

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку цивілізації безпека людини та людства в цілому розглядається як головне питання. Концепція сталого розвитку людства ООН є основою для вирішення питання. Концепція сталого розвитку людства ООН є основою для вирішення низки проблем щодо безпеки людини, зокрема розвитку освіти в даній галузі.

Людина та її здоров'я є найбільшою цінністю нашої держави, яка докладас чимало зусиль для створення умов безпечної життєдіяльності населення України. Один із найважливіших напрямів – належна освіта з проблем безпеки. Це відображено у Концепції освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» та реалізується через вивчення комплексу дисциплін: валеології, екології, охорони праці, ергономіки, цивільної оборони тощо, чільне місце серед яких посідає безпека життєдіяльності.

Забезпечення підготовки спеціалістів, які володіють ґрунтовими теоретичними знаннями та практичними навиками, постійно вимагає вдосконалення організаційних форм навчання, спрямованих на опанування конкретними видами професійної діяльності.

У процесі вивчення «Безпеки життєдіяльності» у закладах вищої освіти, покликаної забезпечити відповідні сучасним вимогам знання т студентів про загальні закономірності виникнення і розвитку небезпек, надзвичайних ситуацій, їх властивості можливий вплив на життя і здоров'я людини та сформувані необхідні в майбутній практичній діяльності спеціаліста уміння і навички для їх ліквідації і запобігання ним, захисту людей та навколишнього середовища.

Мета навчального посібника – допомогти студентам у підготовці та виконанні контрольних робіт та перевірити свої знання по кожній темі навчального плану. Контрольні питання охоплюють основні розділи програми з безпеки життєдіяльності.

Студентам пропонується теоретичні питання з напрямків, що передбачені робочою програмою з дисципліни «Безпеки життєдіяльності» яка розроблена на основі типової навчальної програми нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для закладів вищої освіти, для всіх спеціальностей за освітнім ступенем «бакалавр», затвердженої заступником Міністра освіти і науки, молоді та спорту України Жебровський Б.М., 31 березня 2011 року. До теоретичних питань включені питання з медико-біологічної безпеки, психо-соціальних

аспектів життєдіяльності людини, визначення рівня ризику травмування. Теоретичні завдання містять питання щодо історії виникнення проблем із напрямку безпеки життєдіяльності людини (вміння оцінити сталість БЖДЛ); етапів розробки проблем та правових, нормативних та організаційних основ БЖДЛ; умов та причинно-наслідкового зв'язку подій, що призвели до травми або загибелі людини; таксономії небезпек; ризику як фактора потенційної небезпеки; індивідуального та соціального ризиків; концепції соціального приємного рівня ризику; життя та здоров'я людини у мовах існуючого в країні рівня безпеки; надійності функціонування системи «людина-машина»; характеристик аналізаторів людини; психічних характеристик особистості; фізіологічних потреб людини; основ раціонального харчування; факторів, які обумовлюють спроможність людини протистояти небезпеці; дії наркотичних речовин; соціально-психологічних складових діяльності людини; емоційних аспектів життєдіяльності; використання елементів теорії інформації; екологічної безпеки життя; радіаційної безпеки.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Навчальна дисципліна «Безпеки життєдіяльності» є нормативною дисципліною, що включається в навчальні плани як дисципліна обов'язкового вибору. Обсяг навчального часу для вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності» визначений державними вимогами (спільний наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничного нагляду від 21.10.2010 року, № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України») і не повинен бути меншим 54 академічних годин (1,5 кредиту ECTS). У процесі опанування навчальним матеріалом студенти виконують семестрову контрольну-модульну роботу. Форма підсумкового контролю знань – диференційний залік.

Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності» займає провідне місце у структурно-логічній схемі підготовки фахівця за освітнім ступенем «бакалавр», оскільки є дисципліною, що використовує досягнення та методи фундаментальних та прикладних наук з філософії, біології, фізики, хімії, соціології, психології, екології, економіки, менеджменту тощо і дозволяє випускнику вирішувати професійні завдання за певно. спеціальністю з урахуванням ризику виникнення внутрішніх і зовнішніх небезпек, що спричиняють надзвичайні ситуації та їхніх негативних наслідків.

Мета вивчення дисципліни полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Завдання вивчення дисципліни передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки

функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятого ризику.

Засвоївши дисципліну «Безпека життєдіяльності» майбутні бакалаври повинні володіти сукупністю загальнокультурних та професійних компетенцій з питань безпеки життєдіяльності у відповідних напрямках підготовки для вирішення професійних завдань, пов'язаних із гарантуванням збереження життя та здоров'я персоналу об'єкта господарювання в умовах небезпечних і надзвичайних ситуаціях.

В результаті вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності» бакалаври повинні мати такі головні загальнокультурні та професійні компетенції.

Загальнокультурні компетенції охоплюють:

- культуру безпеки і ризик – орієнтоване мислення, при якому питання безпеки, захисту і збереження навколишнього середовища розглядаються як найважливіші пріоритети в житті й діяльності;
- знання сучасних проблем і головних завдань безпеки життєдіяльності та вміння визначити коло своїх обов'язків з питань виконання завдань професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання;
- вміння оцінити середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства, провести моніторинг небезпечних ситуацій та обґрунтувати головні підходи та засоби збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози і виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій;
- здатність приймати рішення щодо безпеки в межах своїх повноважень.

Професійні компетенції за видом діяльності охоплюють:

виробничо-технологічна діяльність:

- здатність орієнтуватися в основних методах і системах забезпечення техногенної безпеки, обґрунтовано вибирати відомі пристрої, системи та методи захисту людини і природного середовища від небезпек;

- вміння оцінити сталість функціонування об'єкту господарювання в умовах надзвичайних ситуаціях та обґрунтувати заходи щодо її підвищення;
- вміння обґрунтувати та забезпечити виконання комплексу робіт на об'єкті з попередження виникнення надзвичайних ситуацій. Локалізації та ліквідації їхніх наслідків;

організаційно-управлінська діяльність:

- здатність орієнтуватися в основних нормативно-правових актах в області забезпечення безпеки;
- знання організаційно-правових заходів забезпечення безпечної життєдіяльності та вміння обґрунтувати та забезпечити виконання у повному обсязі заходів з колективної та особистої безпеки;
- вміння забезпечити координацію зусиль виробничого колективу в попередженні виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

проектно-конструкторська діяльність:

- вміння ідентифікувати небезпечні чинники природного та техногенного середовищ і віднайти шляхи відвернення їхньої вражаючої дії використовуючи імовірнісні структурно-логічної моделі;
- вміння оцінити безпеку технологічних процесів і обладнання та обґрунтувати заходи щодо її підвищення;
- вміння обґрунтувати нормативно-організаційні заходи забезпечення безпечної експлуатації технологічного обладнання та попередження виникнення надзвичайних ситуацій;

педагогічно-консультативна діяльність:

- обґрунтування та методичне забезпечення проведення навчання серед працівників та населення з питань безпеки життєдіяльності та дій за надзвичайних ситуацій;
- вміння надати допомогу та консультації працівникам та населенню з практичних питань безпеки життєдіяльності та захисту у надзвичайних ситуаціях;

контрольно-консультативна діяльність:

- оцінити стан готовності підрозділу до роботи в умовах загрози і виникнення НС за встановленими критеріями і показниками та надавати консультації працівникам організації (підрозділу) щодо підвищення його рівня;
- здатність аналізувати механізми впливу небезпек на людину, визначити характер взаємодії організму людини з небезпеками середовища існування з урахуванням специфіки механізму токсичної дії небезпечних речовин, енергетичного впливу та комбінованої дії вражаючих факторів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

<i>№</i>	<i>Назва змістовного модуля і теми</i>
Змістовий модуль № 1. Безпека життєдіяльності людини у середовищі існування	
1	Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності.
2	Класифікація надзвичайних ситуацій.
3	Загальні поняття про небезпеки природного середовища. Метеорологічні та геологічні небезпеки
4	Небезпеки природного середовища.
5	Техногенні небезпеки та їх наслідки.
6	Теорія розвитку та припинення горіння.
7	Соціальні небезпеки, їх види та характеристики.
Змістовий модуль № 2. Організаційно-правове забезпечення управління силами та засобами об'єкту господарювання під час надзвичайних ситуацій	
8	Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій.
9	Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення у надзвичайних ситуаціях.
10	Управління силами та засобами об'єкта господарювання під час надзвичайних ситуацій.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Змістовний модуль №1 Безпека життєдіяльності людини у середовищі існування.

Тематика питань, що виноситься на самостійне опрацювання

Тема № 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності.

Питання для самоконтролю

1. Безпека життєдіяльності як категорія.
2. Складові галузі дисципліни «Безпека життєдіяльності» та її світоглядно-професійний характер.
3. Поняття про діяльність людини в життєвому середовищі. Визначення безпеки, небезпеки, безпеки людини, безпеки життєдіяльності, загрози, надзвичайної ситуації. Небезпека для людини та її відчуття.
4. Ідентифікація небезпек.
5. Аксиоми безпеки життєдіяльності.
6. Головний методологічний принцип безпеки життєдіяльності.
7. Системний аналіз у безпеці життєдіяльності.
8. Поняття «система», компоненти системи та їх властивості.
9. Принцип системності. Взаємодія людини з навколишнім середовищем.
10. Цілі функціонування системи «людина - життєве середовище».
11. Системний аналіз у безпеці життєдіяльності.
12. Теоретична і методологічна основа системного аналізу.
13. Особливості та завдання системного підходу.
14. Системно-структурний підхід при вивченні системи в цілому, роль окремих її компонентів у різні моменти функціонування системи.
15. Таксономія небезпек.
16. Класифікація небезпек за джерелами походження.
17. Джерела небезпек.
18. Фактори реалізації небезпеки і ступінь несприятливого впливу її на людину.
19. Вражаючі, небезпечні та шкідливі фактори у виробничій сфері, їх характер та природа дії.
20. Шляхи проникнення хімічних речовин в людський організм. Визначення шкоди.
21. Квантифікація небезпек.

Література для підготовки до теми № 1.

1. Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко «Безпека життєдіяльності». Навчальний посібник,- Винниця: «Нова книга», 2000 р., стор. 5-6, 14 - 21,25.
2. В.С. Джиги рей, В.Ц Жидацький «Безпека життєдіяльності», Підручник, - Львів: «Афіша», 2001 р., стор. 7 - III.
3. З.М. Яремко «Безпека життєдіяльності». Навчальний посібник,-Київ, Центр навчальної літератури, 2005 р., стор. 6-12.
4. Ю.С. Скобло, Т.Б. Соколовська «Безпека жмнедіяльності». Навчальний посібник,- Київ: «Кондор», 2006 р., стор. 5 - 6, 8 - 13, 57 – 63.

Тема № 2. Класифікація надзвичайних ситуацій

Питання для самоконтролю

1. Класифікація надзвичайних ситуацій за їх рівнями та залежно від характеру походження подій.
2. Класифікація надзвичайних ситуацій за їх рівнями, ПКМУ № 368 від 24.03.2004 р. «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями».
3. Об'єкти класифікації. Критерії визначення рівня надзвичайної ситуації.
4. Класифікація надзвичайних ситуацій залежно від обсягів заподіяних наслідків, технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації.
5. Національний класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010 «Класифікатор надзвичайних ситуацій» від 01.01. 2011 р., наказ № 457 Держстандарту України від 11.10.2010 р.
6. Види надзвичайних ситуацій, залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій.
7. Структура класифікатора.
8. Алгоритм класифікації надзвичайної ситуації. Етапи алгоритму класифікації надзвичайної ситуації.

Література для підготовки до теми № 2.

1. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки: Навч. посібник/ В.В. Бегун, І.М. Науменко - К.:, 2004. – 328с.
2. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред.. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
3. З Желібо Є.П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти

України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є.П. Желібо, і В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ", 2002. – 328 с.

4. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 284 с.

5. Концепція освіти з напрямку "Безпека життя і діяльності людини" / В.О. Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2001. – № 6. – С. 6–17.

Тема № 3. Загальні поняття про небезпеки природного середовища.

Метеорологічні та геологічні небезпеки.

Питання для самоконтролю

1. Загальна характеристика природних небезпек.
2. Чинники, що спричиняють виникнення природних небезпек та посилюють їх негативні наслідки.
3. Абіотичні та біотичні небезпеки та їх характеристика.
4. Класифікація природних небезпек залежно від виду, масштабу та наслідків.
5. Загальні закономірності природних небезпек.
6. Небезпечні метеорологічні явища.
7. Визначення та види небезпечних метеорологічних явищ.
8. Кратка характеристика видів небезпечних метеорологічних явищ.
9. Небезпечні геологічні процеси і явища.
10. Визначення та види небезпечних геологічних процесів і явищ.
11. Кратка характеристика видів небезпечних геологічних процесів і явищ.

Література для підготовки до теми № 3.

1. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти України I – IV рівнів акредитації/ За ред. Є.П. Желібо і В.М. Пічі. – Київ: «Каравела»; Львів: «Новий Світ – 2000», 2001. – 320.

2. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / За ред. Є.П. Желібо. 4 – е вид. – К.: Каравела, 2005. – 344 с.

3. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тищенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації. - Київ: Кондор, 2003. – 424 с.: іл. ISBN 966 – 7982 – 10 – 6.

4. З.М. Яремко «Безпека життєдіяльності», Навчальний посібник,- Київ, Центр навчальної літератури. 2005, -320с.
5. Безопасность жизнедеятельности: Учебник / Под ред. проф. Э.А. Арустамова. – 2-е изд. Перераб. и доп. – М.: Изд. дом "Дашков и К", 2000. – 678 с.
6. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківва та ін. – Х.: Ранок, 2000. – 304 с. 7. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1.

Тема № 4. Небезпеки природного середовища.

Питання для самоконтролю

1. Небезпечні гідрологічні процеси і явища.
2. Визначення та види небезпечних гідрологічних процесів і явищ.
3. Кратка характеристика видів небезпечних гідрологічних процесів і явищ.
4. Біологічні небезпеки.
5. Визначення та види небезпечних біологічних небезпек.
6. Кратка характеристика видів небезпечних біологічних небезпек.
7. Фактори природних пожеж.
8. Визначення та види природних пожеж.
9. Кратка характеристика видів природних пожеж.

Література для підготовки до теми № 4.

1. Желібо Є. П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти України I – IV рівнів акредитації/ За ред. Є.П. Желібо і В.М. Пічі. – Київ: «Каравела»; Львів: «Новий Світ – 2000», 2001. –320.
2. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / За ред. Є.П. Желібо. 4 – е вид. – К.: Каравела, 2005. – 344 с.
3. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації. - Київ: Кондор, 2003. – 424 с.: іл. ISBN 966 – 7982 – 10 – 6.
4. З.М. Яремко «Безпека життєдіяльності», Навчальний посібник,- Київ, Центр навчальної літератури. 2005, -320с.
5. Безопасность жизнедеятельности: Учебник / Под ред. проф. Э.А. Арустамова. – 2-е изд. Перераб. и доп. – М.: Изд. дом "Дашков и К", 2000. – 678 с.
6. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківва та ін. – Х.: Ранок, 2000. – 304 с. 7. Заплатинський В. М. Полімовний

тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1.

7. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1.

8. Заплатинський В., Матис Й. Безопасность в эру глобализации. Монография. – ЦУЛ, 2010.- 142.

9. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П. "Безпека життєдіяльності" навчально-контролюючі тести. – Київ: "Саміт-книга", 2005. – 148 с.

Тема № 5. Техногенні небезпеки та їх наслідки.

Питання для самоконтролю

1. Загальні поняття про техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори.
2. Поняття техногенних небезпек, джерела та вражаючі фактори небезпек.
3. Класифікація вражаючі фактори небезпек за походженням та видам енергії.
4. Дія вражаючих факторів на організм людини.
5. Аварії та їх наслідки.
6. Поняття аварії та її наслідків.
7. Класифікація аварії відповідно до розмірів й заподіяним збиткам; по наслідкам аварій, характеру впливу на навколишнє середовище. Причини аварій.
8. Аварії з викидом небезпечних хімічних речовин – класифікація, причини, вражаючі фактори.
9. Аварії з викидом радіоактивних речовин - вражаючі фактори, наслідки аварії, небезпека для життя та здоров'я людини.
10. Біологічна дія іонізуючих випромінювань на організм людини.
11. Заходи захисту від дії іонізуючих випромінювань.
12. Аварії на транспорті - класифікація, характеристика.
13. Катастрофи та їх наслідки.
14. Поняття катастрофи, класифікація, причини.
15. Розвиток катастроф.
16. Екологічні наслідки.
17. Потенційна загроза виникнення надзвичайних екологічних ситуацій.

Література для підготовки до теми № 5.

1. Желібо Є. П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти України I – IV рівнів

акредитації/ За ред. Є.П. Желібо і В.М. Пічі. – Київ: «Каравела»; Львів: «Новий Світ – 2000», 2001. – 320.

2. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / За ред. Є.П. Желібо. 4 – е вид. – К.: Каравела, 2005. – 344 с.

3. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації. - Київ: Кондор, 2003. – 424 с.: іл. ISBN 966 – 7982 – 10 – 6.

4. З.М. Яремко «Безпека життєдіяльності», Навчальний посібник,- Київ, Центр навчальної літератури. 2005, -320с.

Тема № 6. Теорія розвитку та припинення горіння.

Питання для самоконтролю

1. Загальні поняття про основи теорії розвитку та припинення горіння. Поняття горіння.
2. Ознаки горіння. Основні умови горіння. Горючі системи та їх характеристика.
3. Негорючі, горючі, важкогорючі матеріали.
4. Поняття пожежі, зони пожежі та їх характеристика.
5. Характерні режими горіння. Стадії горіння.
6. Початкові форми загоряння.
7. Припинення процесу горіння, способи припинення процесу горіння.
8. Пожежа та небезпечні для людини її фактори.
9. Класифікація пожеж залежно від агрегатного стану й особливостей горіння.
10. Фактори пожежі, які створюють загрозу життю і здоров'ю людини, їх характеристика.

Література для підготовки до теми № 6.

1. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ", 2002. – 328 с.

2. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 284 с.

3. Концепція освіти з напрямку "Безпека життя і діяльності людини" / В.О. Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища

освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2001. – № 6. – С. 6–17.

4. З Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.

5. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навч. посібник. Миколаїв: НУК, 2005.– ч.1. Соціальна, техногенна і природна безпека. – 136 с.

6. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008, - 158 с.

Тема № 7. Соціальні небезпеки, їх види та характеристики.

Питання для самоконтролю

1. Загальні поняття про глобальні соціальні проблеми людства.
2. Глобальні проблеми людства, як комплекс проблем і ситуацій.
3. Провідні вчені, які вивчали гострі глобальні проблеми.
4. Поняття глобалістики.
5. Джерела виникнення глобальних проблем.
6. Групи глобальних проблем людства.
7. Соціальні проблеми, що стосуються взаємовідносин усередині людської спільноти.
8. Проблема збереження миру й відвернення загрози світової війни: основні причини воєн.
9. Подолання економічної відсталості бідних країн: аспекти відсталості країн, що розвиваються; причини відсталості; фактори розвитку країн.
10. Ліквідація соціально-небезпечних хвороб: соціально-небезпечні хвороби – туберкульоз, захворювання, що передаються статевим шляхом, алкогольна залежність, наркоманія.
11. Соціальні проблеми, які є результатом кризи взаємовідносин між суспільством і природою.
12. Екологічні проблеми: групи екологічних проблем - пов'язаних зі станом атмосферного повітря, виснаження водних ресурсів, погіршення стану земельних ресурсів; шляхи вирішення екологічних проблем на національному рівні, на світовому рівні.
13. Продовольча проблема: групи чинників, які впливають на глобальну продовольчу проблему; основні аспекти продовольчої проблеми; шляхи розв'язання продовольчої проблеми.
14. Сировинна та енергетична проблеми: чинники споживання сировини та енергоресурсів; необхідність переходу до раціонального використання

природних ресурсів у виробничому процесі; розв'язання сировинної та енергетичної проблеми, розв'язання паливно-сировинної проблеми.

15. Проблема освоєння Світового океану: джерела забруднення Світового океану, ліквідація збитків, завданих океану.

Література для підготовки до теми № 7.

1. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківва та ін. – Х.: Ранок, 2000. – 304 с.
2. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1.
3. Заплатинський В., Матис Й. Безопасность в эру глобализации. Монография. – ЦУЛ, 2010.- 142.
4. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвозд'їй С.П. "Безпека життєдіяльності" навчально-контролюючі тести. – Київ: "Саміт-книга", 2005. – 148 с.
5. Импульсная техника пожаротушения и многоплановой защиты. Изд.3-е, с изм. и доп./ Сост. В.Д. Захматов, А.С. Кожемякин. – Черкассы: ЧГТУ, 2002. – 31 с.
6. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання. Навчальний посібник. Київ, 2011.– 189 с.
7. Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. Пожежна безпека будівель та споруд. – Харків, 2004. – 271 с.
8. Літвак С. М., Михайлюк В. О. Безпека життєдіяльності. Навч. посібник. Миколаїв. - ТОВ “Компанія ВІД”. – 2001. – 230 с.

Модуль № 2. Організаційно-правове забезпечення управління силами та засобами об'єкту господарювання під час надзвичайних ситуацій.

Тема № 8. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій.

Питання для самоконтролю

1. Загальний аналіз ризику і проблем безпеки.
2. Загальне поняття про небезпеку.
3. Ризик як кількісна характеристика оцінки ступеня небезпеки.
4. Класифікація ризику.
5. Поняття абсолютної безпеки.

6. Знехтуваний ризик.
7. Прийнятний (допустимий) ризик.
8. Ідентифікація небезпек.
9. Квантифікація.
10. Критерії для кількісного виміру небезпеки.
11. Індивідуальний та соціальний ризик.
12. Головні етапи кількісного аналізу та оцінки ризику.
13. Методи дослідження та кількісної оцінки ризику: апіорні та емпіричні методи; об'єктивні та суб'єктивні методи; статистичний метод, метод експертних оцінок, метод використання аналогій, метод імітаційного моделювання, комбінований метод.
14. Оцінка ризику небезпек.
15. Концепція оцінки ризику.
16. Кількісне визначення рівня ризику.
17. Головні елементи оцінки ризику.
18. Етапи оцінки ризику.
19. Категорії діяльності людини за рівнем ризику.
20. Управління ризиком.
21. Визначення поняття «управління ризиком».
22. Концепції аналізу ризиків.
23. Властивості системи управління ризиком, вимоги до неї: системний характер управління ризиком; складність структури системи управління ризиком; висока результативність системи управління ризиком.

Література для підготовки до теми № 8.

1. Желібо Є. П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. За ред. Є.П. Желібо. 4 – е вид. – К.: Каравела, 2005. – 344 с.
2. Скобло Ю.С., Соколовська Т. Б., Ма-зорець Д. І., Тіщенко Л. М., Троянов М. М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації. - Київ: Кондор, 2003. – 424 с.: іл. ISBN 966 – 7982 – 10 – 6.
3. З.М. Яремко «Безпека життєдіяльності», Навчальний посібник, -Київ, Центр навчальної літератури. 2005, - 320с.

Тема № 9. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення у надзвичайних ситуаціях.

Питання для самоконтролю

1. Правова система управління безпекою життєдіяльності.
2. Що формує та забезпечує правова система.
3. Правовою основою законодавства щодо забезпечення безпеки життєдіяльності.
4. Загальними законами України: Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»; Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»; Закон України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення»; Закон України «Про охорону атмосферного повітря»; Кодекс України про надра; Водний кодекс України; Земельний кодекс України; Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»; Кодекс цивільного захисту України; Закон України «Про охорону праці».
5. Спеціальні законодавчі акти: національні законодавчі акти; підзаконні нормативні акти України; державні міжгалузеві й галузеві нормативні акти; міжнародні договори та угоди.
6. Управління безпекою та захистом у надзвичайних ситуаціях.
7. Що являє собою система управління безпекою життєдіяльності.
8. Рівні система управління безпекою життєдіяльності в Україні.
9. Національна Рада з питань безпечної життєдіяльності населення.
10. Державний нагляд за додержанням законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці.
- 11.. Керівництво та загальна структура єдиної державної системи цивільного захисту.
- 12.Що таке цивільний захист? Закон України «Про основи національної безпеки України.
- 13.Рада національної безпеки і оборони України та Кабінет Міністрів України як органи виконавчої влади у сфері цивільного захисту.
14. Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.
- 15.Регіональні комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.
- 16.Місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.
- 17.Комісії з питань надзвичайних ситуацій на підприємстві.
- 18.Забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту.
19. Єдина державна система цивільного захисту.
- 20.Функціональна і територіальна підсистеми та їх ланки.

21. Постійно діючі органи управління цивільного захисту.
22. Режими функціонування єдиної державної системи цивільного захисту.

Література для підготовки до теми № 9.

1. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник/ В.В. Бє-гун, І.М. Науменко - К.: , 2004. – 328с.
2. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред.. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
3. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ., 2002. – 328 с.
4. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 284 с.

Тема № 10. Управління силами та засобами об'єкта господарювання під час надзвичайних ситуацій.

Питання для самоконтролю

1. Організація цивільного захисту на підприємстві.
2. Об'єкт господарювання, як основна ланка в системі цивільного захисту держави.
3. Відповідальність за організацію і стан цивільного захисту об'єкта.
4. Органом управління цивільним захистом на об'єкті.
5. Начальник штабу цивільного захисту об'єкта та його повноваження.
6. Служби цивільного захисту об'єкта.
7. Невоєнізованні формування цивільного захисту об'єкта.
8. Оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.
9. Головні і невід'ємні елементи всієї системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: інформація, оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.
10. Загальнодержавна автоматизована система централізованого оповіщення.
11. Територіальні автоматизовані системи централізованого оповіщення.
12. Місцеві автоматизовані системи централізованого оповіщення.
13. Спеціальні системи оповіщення.

14. Локальні системи оповіщення.
15. Об'єктові системи оповіщення.
16. Укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту та евакуаційні заходи.
17. Основні способи захисту населення при загрозі виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій у мирний час.
18. Захисні споруди: сховища, протирадіаційні укриття, швидкоспоруджувані захисні споруди цивільного захисту.
19. Захист людей від деяких факторів небезпеки, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій у мирний час, та дії засобів ураження в особливий період: споруди подвійного призначення, найпростіші укриття.
20. Евакуації населення, матеріальних і культурних цінностей у мирний час та в особливий період на державному, регіональному, місцевому або об'єктовому рівнях. Види евакуації.
21. . Організація аварійно-рятувальних і інших невідкладних робіт.
22. Здійснення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.
23. Мета та склад аварійно-рятувальних робіт.
24. Мета та склад невідкладних робіт.

Література для підготовки до теми № 10.

1. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008, - 158 с.
2. Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І., Романів А.С., Петрук М.П., Скіра В.В., Васійчук В.О., Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавництво НУ "Львівська політехніка", 2009.- 264 с.
3. Осипенко С.І., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. – К., 2008. – 286с.
4. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. – Київ: Кондор, 2003. – 424с.
5. Черняков О.Г., Кочін І.В., Сидоренко П.І., Букін В.Є, Костенецький М.І. Медицина катастроф. Навч. посібник. К.: "Здоров'я". 2001, - 348 с.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Тема № 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності.

1. Порогові значення в техногенній небезпеці та її вплив на структурну цілісність людини і природного середовища.
2. Природничі науки як складові безпеки життєдіяльності.
3. Інженерні науки як складові безпеки життєдіяльності.
4. Квантифікація небезпек, її сутність та поняття.
5. Науки про суспільство як складові безпеки життєдіяльності.
6. Генеалогічне дерево знань у сфері безпеки життєдіяльності.
7. Ідентифікація небезпек та її принципи.
8. Людська активність та її сутність.
9. Гуманітарні науки як складові безпеки життєдіяльності.
10. Джерела технічних небезпек як елементи техносфери.
11. Дія техногенних небезпек в просторі і в часі.
12. Вплив техногенних небезпек на природне середовище.
13. Вплив техногенних небезпек на елементи техносфери.
14. Вплив техногенних небезпек на людину та її здоров'я.
15. Захист від техногенних небезпек.
16. Необхідні умови досягнення безпеки життєдіяльності.
17. Поняття «система», її характерні зв'язки і відносини між складовими елементами системи.
18. Матеріальні й абстрактні системи, процеси передавання інформації і керування.
19. Компоненти системи її матеріальні об'єкти, й стосунки та зв'язки між цими об'єктами.
20. Властивості системи - основа системного аналізу.
21. Ергатична система, її характеристика.
22. Ідентифікація безпек, її сутність.
23. Системний аналіз у безпеці життєдіяльності.
24. Основа системного аналізу, його особливості та завдання.
25. Таксономія небезпек та її характеристика.
26. Реалізація небезпек, її ступінь несприятливого впливу на людину, фактори реалізації небезпек.
27. Фізичні фактори виробничих небезпек.

28. Хімічні фактори виробничих небезпек.
29. Біологічні фактори виробничих небезпек.
30. Психофізіологічні фактори виробничих небезпек.
31. Шкода, як результат прояву небезпек.
32. Науки про людину як складові безпеки життєдіяльності.

Тема № 2. Класифікація надзвичайних ситуацій

1. Об'єкти класифікації та їх характеристика.
2. Визначення територіального поширення та обсягів технічних і матеріальних ресурсів, що необхідні для ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, як критерія визначення рівня надзвичайної ситуації.
3. Визначення розміру збитків, завданих уражальними чинниками джерела надзвичайної ситуації, як критерія визначення рівня надзвичайної ситуації.
4. Визначення кількості людей, які внаслідок дії уражальних чинників джерела надзвичайної ситуації загинули або постраждали, або нормальні умови життєдіяльності яких порушено, як критерія визначення рівня надзвичайної ситуації..
5. Експертний висновок про рівень надзвичайної ситуації.
6. Національний класифікатор надзвичайних ситуацій, його кратка характеристика.
7. Віднесення надзвичайної події за пороговим значенням до надзвичайної ситуації.
8. Класифікація надзвичайних ситуацій за походженням.
9. Класифікація надзвичайних ситуацій за рівнями.
10. Постанова КМУ від 24 березня 2004 р. № 368 «Про затвердження Порядку класифікації НС техногенного та природного характеру за їх рівнями», її кратка характеристика.
11. Кратка характеристика надзвичайної ситуації техногенного характеру.
12. Кратка характеристика надзвичайної ситуації природного характеру.
13. Кратка характеристика надзвичайної ситуації соціального характеру.
14. Кратка характеристика надзвичайної ситуації воєного характеру.
15. Кратка характеристика надзвичайної ситуації державного рівня.
16. Кратка характеристика надзвичайної ситуації регіонального рівня.
17. Кратка характеристика надзвичайної ситуації місцевого рівня.
18. Кратка характеристика надзвичайної ситуації об'єктового рівня.
19. Джерела небезпечних ситуацій у військовий час.

20. Епізоотія, як джерело виникнення надзвичайної ситуації.
21. Епіфітотія, як джерело виникнення надзвичайної ситуації.
22. Епідемія, як джерело виникнення надзвичайної ситуації.
23. Кратка характеристика та ознаки транспортних аварій (катастроф).
24. Кратка характеристика та ознаки залізничних аварій.
25. Кратка характеристика та ознаки корабельних аварій (катастроф).
26. Кратка характеристика та ознаки авіаційних катастроф.
27. Кратка характеристика та ознаки дорожньо-транспортних пригод.
28. Потенційно небезпечні об'єкти, характеристика їх вражаючих факторів.
29. Кратка характеристика та ознаки радіаційних аварій.
30. Кратка характеристика та ознаки аварій на підземних спорудах.
31. Хімічно небезпечні об'єкти, характеристика їх вражаючих факторів.
32. Пожежо- та вибухонебезпечні об'єкти, характеристика їх вражаючих факторів.

Тема № 3. Загальні поняття про небезпеки природного середовища.

Метеорологічні та геологічні небезпеки.

1. Нераціональне розміщення об'єктів народного господарства у зонах потенційної небезпеки, їх вражаючі фактори.
2. Загальні поняття про абіотичні небезпеки.
3. Загальні поняття про стихійні лиха.
4. Загальні поняття про біотичні небезпеки.
5. Загальні поняття про стихійні явища.
6. Загальна характеристика закономірностей природних небезпек.
7. Бурі та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів бурі.
8. Урагани та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів урагану.
9. Циклони та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів циклонів.
10. Шквали та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів шквалів.
11. Смерчі та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів смерчів.
12. Сильна спека та її загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів сильної спеки.

13. Пилові бурі та її загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів пилових бурь.
14. Снігові заноси та її загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів снігови заносів.
15. Землетруси та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів землетрусів.
16. Виверження вулканів та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів виверження вулканів.
17. Цунамі та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів цунамі.
18. Зсув ґрунту та його загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів зсуву ґрунту.
19. Осипи та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів осипів.
20. Обвали та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів обвалів.
21. Абразія та її загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів абразії.
22. Осідання земної поверхні в результаті карсту та її загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів осідання земної поверхні в результаті карсту.
23. Сильний мороз та його загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів сильних морозів.
24. Ожеледиця та її загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів ожеледиці.
25. Сильні тумани та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів сильних туманів.
26. Суховії (посухи) та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів суховіїв (посух).
27. Град та його загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів випадання граду.
28. Сильні зливи та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів сильної зливи.
29. Сильні зливи та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів сильної зливи.
30. Небезпеки, пов'язані з представниками флори та їх загальна характеристика.

31. Небезпеки, пов'язані з представниками фауни та їх загальна характеристика.
32. Антропогенні чинники, що спричиняють виникнення природних небезпек та посилюють їх негативні наслідки.

Тема № 4. Небезпеки природного середовища.

1. Інфекційні захворювання, як розлади здоров'я людей, характеристика виникнення інфекційного процесу.
2. Селевий потік та його загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів селевого потоку.
3. Затори та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів заторів.
4. Неінфекційні захворювання, як розлади здоров'я людей, характеристика виникнення неінфекційного процесу.
5. Зажори та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів зажорів.
6. Підвищення рівня ґрунтових вод та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів підвищення рівня ґрунтових вод.
7. Загальні поняття про природні пожежі та їх вражаючих факторів.
8. Загальні поняття про небезпечні біологічні небезпеки.
9. Низові лісові пожежі та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів низових лісових пожеж.
10. Верхові лісові пожежі та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів верхових лісових пожеж.
11. Вершинні лісові пожежі та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів вершинних лісових пожеж.
12. Торф'яні пожежі та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів торф'яні пожеж.
13. Степові пожежі та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів степових пожеж.
18. Карантин, як захід попередження поширення інфекційних захворювань.
19. Обсервація, як захід попередження поширення інфекційних захворювань.
20. Дезінфекція, як захід попередження поширення інфекційних захворювань.

21. Дезінсекція, як захід попередження поширення інфекційних захворювань.
22. Дератизація, як захід попередження поширення інфекційних захворювань.
14. Затоплення, повені та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів затоплення, повенів.
15. Зажори та їх загальна характеристика, дії населення при прояві небезпечних факторів зажорів.
16. Імунітет як прояв спрямованих на збереження сталості внутрішнього середовища захисних реакцій організму.
17. Кишкові інфекції, їх загальна характеристика.
18. Інфекції дихальних шляхів, їх загальна характеристика.
19. Кров'яні інфекції, їх загальна характеристика.
20. Інфекції зовнішніх покривів, їх загальна характеристика.
23. Патогенні мікроорганізми, їх властивості та специфічність.
24. Епізоотичний процес як виникнення і поширення заразної хвороби у популяції тварин.
25. Механізм передачі збудника інфекції у розвитку епізоотичного процесу.
26. Шляхи виділення збудника з організму у механізмі передавання інфекції при епізоотичному процесі.
27. Загальні поняття про епізоотичне вогнище.
28. Форми прояву епізоотичного процесу.
29. Перебіг епізоотії.
30. Загальні поняття про мікробоносійство.

Тема № 5. Техногенні небезпеки та їх наслідки.

1. Загальна характеристика вражаючих факторів транспортних засобів, як джерел техногенних небезпек.
2. Загальна характеристика вражаючих факторів технологічного устаткування, як джерел техногенних небезпек.
3. Загальна характеристика вражаючих факторів горючих та легкозаймистих речовин й матеріалів, як джерел техногенних небезпек.
4. Загальна характеристика вражаючих факторів вибухонебезпечних речовин й матеріалів, як джерел техногенних небезпек.
5. Загальна характеристика вражаючих факторів технологічних процесів, що відбуваються при підвищеному тиску, як джерел техногенних небезпек.

6. Загальна характеристика вражаючих факторів технологічні процеси, що відбуваються при підвищених температурах, як джерел техногенних небезпек.
7. Загальна характеристика вражаючих факторів електроенергії, як джерел техногенних небезпек.
8. Загальна характеристика вражаючих факторів хімічних речовин, як джерел техногенних небезпек.
9. Загальна характеристика вражаючих факторів іонізуючого випромінювання, як джерел техногенних небезпек.
10. Загальна характеристика вражаючих факторів електромагнітного випромінювання, як джерел техногенних небезпек.
11. Загальна характеристика вражаючих факторів акустичного випромінювання, як джерел техногенних небезпек.
12. Загальна характеристика вражаючих факторів лазерного випромінювання, як джерел техногенних небезпек.
13. Загальна характеристика вражаючих факторів інфрачервоного випромінювання, як джерел техногенних небезпек.
14. Загальна характеристика вражаючих факторів ультрафіолетового випромінювання, як джерел техногенних небезпек.
15. Загальна характеристика вражаючих факторів пасивно-активних джерел техногенних небезпек.
16. Загальна характеристика вражаючих факторів пасивних джерел техногенних небезпек.
17. Зона зараження як складова частина осередку хімічного зараження.
18. Загальна характеристика електромагнітного імпульсу, та вплив його на людину.
19. Виявлення, оцінка та зменшення ризиків небезпечних подій на підприємствах.
20. Розвиток променевої хвороби під впливом іонізуючих випромінювань.
21. Вплив альфа-променів на організм людини та захист від них.
22. Вплив бета-променів на організм людини та захист від них.
23. Вплив гамма-променів на організм людини та захист від них.
24. Біологічна дія іонізуючих випромінювань.
25. Загальна характеристика аварій на автомобільному транспорті, їх загроза для людей.
26. Загальна характеристика аварій на залізничному транспорті, їх загроза для людей.

27. Загальна характеристика аварій на водному транспорті, їх загроза для людей.
28. Загальна характеристика аварій на авіаційному транспорті, їх загроза для людей.
29. Зміни гравітаційного поля Землі, як розвиток природних катастроф та її вплив на екосистеми.
30. Зміни радіаційного поясу Землі, як розвиток природних катастроф та її вплив на екосистеми.
31. Зміни магнітного поля Землі, як розвиток природних катастроф та її вплив на екосистеми.
32. Проходження поблизу Землі великих космічних тіл, як розвиток природних катастроф та її вплив на екосистеми.
33. Падіння на Землю великих метеоритів, як розвиток природних катастроф та її вплив на екосистеми.

Тема № 6. Теорія розвитку та припинення горіння.

1. Хімічне перетворення речовин та матеріалів, як характерне явище процесу горіння.
2. Виділення тепла, як характерне явище процесу горіння.
3. Випромінювання світла, як характерне явище процесу горіння.
4. Гомогенні горючі системи та їх характеристика.
5. Гетерогенні горючі системи та їх характеристика.
6. Загальна характеристика зони горіння при пожежі.
7. Загальна характеристика зони теплового впливу при пожежі.
8. Загальна характеристика зони задимлення при пожежі.
9. Дефлаграційний режим горіння та його характеристика.
10. Детонаційний режим горіння та його характеристика.
11. Охолодження горючих речовин або зони горіння, як спосіб припинення процесу горіння.
12. Ізоляція горючих речовин або окисника від зони горіння, як спосіб припинення процесу горіння.
13. Розбавлення повітря чи горючих речовин, як спосіб припинення процесу горіння.
14. Хімічне гальмування реакції горіння, як спосіб припинення процесу горіння.
15. Характеристика горіння твердих речовин, що супроводжується тлінням.

16. Характеристика горіння твердих речовин, що не супроводжується тлінням.
17. Характеристика горіння рідких речовин, що не розчиняються у воді.
18. Характеристика горіння рідких речовин, що розчиняються у воді.
19. Характеристика горіння газів.
20. Характеристика горіння легких металів, за винятком лужних.
21. Характеристика горіння лужних металів.
22. Характеристика горіння металовмісних сполук.
23. Характеристика горіння електроустановок під напругою.
24. Вогонь, як небезпечний фактор пожежі, який створює загрозу життю і здоров'ю людини.
25. Підвищена температура середовища, як небезпечний фактор пожежі, який створює загрозу життю і здоров'ю людини.
26. Токсичні продукти горіння, як небезпечний фактор пожежі, який створює загрозу життю і здоров'ю людини.
27. Недостатність кисню, як небезпечний фактор пожежі, який створює загрозу життю і здоров'ю людини.
28. Паніка, як небезпечний фактор пожежі, який створює загрозу життю і здоров'ю людини.
29. Вибухи, як небезпечний фактор пожежі, який створює загрозу життю і здоров'ю людини.
30. Руйнування будівельних конструкцій, як небезпечний фактор пожежі, який створює загрозу життю і здоров'ю людини.
31. Витікання небезпечних речовин, як небезпечний фактор пожежі, який створює загрозу життю і здоров'ю людини.
32. Характеристика самозаймання, як процесу горіння.
33. Характеристика самозагоряння, як процесу горіння.

Тема № 7. Соціальні небезпеки, їх види та характеристики.

1. Глобальна проблема взаємовідносин суспільства і природи за теорією французького вченого Тєяр де Шардена.
2. Вчення про «ноосферу», як сферу панування розуму на нашій планеті за теорією В.І. Вернадського.
3. Глобалістика, як науковий підхід, спрямований на комплексний розгляд глобальних проблем людства та пошук шляхів їх вирішення.

4. Глобальна проблема зростання народонаселення за науковим передбаченням англійського вченого Т. Мальтуса.
5. Антагонізм класів і держав, рас і націй, релігійних конфесій.
6. Гонка озброєнь і пов'язана з нею воєнно-політична конфронтація.
7. Зберігання колосальних арсеналів засобів масового знищення і звичайного озброєння.
8. Створення нових видів бойової техніки.
9. Розповсюдження передової військової технології по планеті.
10. Історичний аспект відсталості країн, що розвиваються.
11. Сучасний аспект відсталості країн, що розвиваються.
12. Нерівномірне становище у світовому поділі праці країн, що розвиваються.
13. Туберкульоз, як глобальна загроза для здоров'я людини, сприйнятливість і фактори ризику.
14. Загальні відомості захворювань, що передаються статевим шляхом.
15. Загальні відомості про синдром набутого імунodefіциту.
16. Загальні відомості про синдром вірусу імунodefіциту людини.
17. Загальні відомості про сифіліс.
18. Психofізична залежність людини від алкоголю.
19. Глобальна стратегія по зниженню зловживання алкоголем.
20. Наркоманія як соціальна проблема, її складові та шляхи вирішення.
21. Забруднення атмосфери та шляхи вирішення проблеми.
22. Виснаження і забруднення поверхневих і підземних вод та шляхи вирішення проблеми.
23. Забруднення морів і океанів та шляхи вирішення проблеми.
24. Інтенсифікація несприятливих геолого-геоморфологічних процесів, порушення рельєфу і геологічної будови та шляхи вирішення проблеми.
25. Забруднення ґрунтів та шляхи вирішення проблеми.
26. Ерозія, дефляція та шляхи вирішення проблеми.
27. Деградація лісів, пасовищ та шляхи вирішення проблеми.
28. Скорочення видової різноманітності рослинності та шляхи вирішення проблеми.
29. Зростання забруднення атмосфери фреонами, оксидами азоту та шляхи вирішення проблеми.
30. Зростання концентрації CO₂ та шляхи вирішення проблеми.
31. Проблема виснаження водних ресурсів та шляхи вирішення проблеми.
32. Сировинна та енергетична проблеми та шляхи вирішення проблеми.

33. Проблема освоєння Світового океану та шляхи вирішення проблеми.

Тема № 8. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій.

1. Аксиома про потенційну небезпеку діяльності людини, її характеристика.
2. Загальні відомості про знехтуваний ризик.
3. Загальні відомості про прийнятий ризик.
4. Загальні відомості про гранично допустимий ризик.
5. Загальні відомості про надмірний ризик.
6. Виправданий ризик, межа, яка відокремлює допустимий ризик від нерозумного.
7. Квантифікація.
8. Величина заподіяних збитків від впливу небезпечних факторів.
9. Імовірність виникнення (частота) фактора небезпеки.
10. Повна або часткова відмова від робіт, операцій та систем, які мають високий ступінь небезпеки.
11. Заміна небезпечних операцій іншими, менш небезпечними.
12. Удосконалення технічних систем та об'єктів.
13. Розробка та використання спеціальних засобів захисту.
14. Заходи організаційно-управлінського характеру з питань стимулювання безпечної роботи та поведінки.
15. Ліквідація наслідків аварій та катастроф з наступним їх аналізом.
16. Ідентифікація небезпек.
17. Апріорні методи дослідження ризику.
18. Емпіричні методи дослідження ризику.
19. Об'єктивний метод визначення імовірності настання певної події.
20. Суб'єктивний метод визначення імовірності настання певної події.
21. Формулювання проблеми, аналіз ризику, як етап оцінки ризику.
22. Оцінка експозиції, як етап оцінки ризику.
23. Оцінка очікуваних ефектів, як етап оцінки ризику.
24. Характеристика ризику, як етап оцінки ризику.
25. Категорії діяльності людини за рівнем ризику та її характеристика.
26. Технократична концепція аналізу ризиків.
27. Економічна концепція аналізу ризиків.
28. Психологічна концепція аналізу ризиків.

29. Соціологічна концепція аналізу ризиків.
30. Системний характер управління ризиком.
31. Складність структури системи управління ризиком.
32. Висока результативність системи управління ризиком.
33. Властивості системи управління ризиком і вимоги до неї.

Тема № 9. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення у надзвичайних ситуаціях.

1. Права громадян України на пріоритет їх життя і здоров'я та відповідні заходи до їх реалізації.
2. Загальні відомості про Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».
3. Загальні відомості про Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
4. Загальні відомості про Закон України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення».
5. Загальні відомості про Закон України «Про охорону атмосферного повітря».
6. Органи, які керують в галузі безпеки життєдіяльності і зміст їх діяльності.
7. Загальні відомості про Кодекс України про надра.
8. Загальні відомості про Водний кодекс України.
9. Загальні відомості про Земельний кодекс України.
10. Загальні відомості про Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку».
11. Загальні відомості про Закон України «Про охорону праці».
12. Загальні відомості про Кодекс цивільного захисту України.
13. Національні законодавчі акти в галузі безпеки життєдіяльності.
14. Підзаконні нормативні акти України в галузі безпеки життєдіяльності.
15. Державні міжгалузеві й галузеві нормативні акти України в галузі безпеки життєдіяльності.
16. Міжнародні договори та угоди в галузі безпеки життєдіяльності до яких Україна приєдналася в установленому порядку.
17. Державний рівень система управління безпекою життєдіяльності в Україні.
18. Соціальний рівень система управління безпекою життєдіяльності в Україні.

19. Індивідуальний рівень система управління безпекою життєдіяльності в Україні.
20. Загальні відомості про Закон України «Про основи національної безпеки України».
21. Рада національної безпеки і оборони України та її функції щодо координації діяльності органів виконавчої влади у сфері цивільного захисту.
22. Кабінет Міністрів України та її функції щодо координації діяльності органів виконавчої влади у сфері цивільного захисту.
23. Єдина державна система цивільного захисту та її функції.
24. Постійно діюча функціональна підсистема та її ланки.
25. Постійно діюча територіальна підсистема та її ланки.
26. Постійно діючі органи управління цивільного захисту на державному рівні та їх повноваження.
27. Постійно діючі органи управління цивільного захисту на регіональному рівні та їх повноваження.
28. Постійно діючі органи управління цивільного захисту на місцевому рівні та їх повноваження.
29. Постійно діючі органи управління цивільного захисту на об'єктовому рівні та їх повноваження.
30. Режим надзвичайної ситуації функціонування єдиної державної системи цивільного захисту.
31. Режим надзвичайного стану функціонування єдиної державної системи цивільного захисту.
32. Режим підвищеної готовності функціонування єдиної державної системи цивільного захисту.
33. Загальні відомості про Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану».

Тема № 10. Управління силами та засобами об'єкта господарювання під час надзвичайних ситуацій.

1. Орган управління цивільним захистом підприємства, його створення, повноваження та функції.
2. Загальні відомості про загальнодержавну автоматизовану систему централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.

3. Загальні відомості про територіальні автоматизовані системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.
4. Загальні відомості про місцеві автоматизовані системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.
5. Загальні відомості про спеціальні системи оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.
6. Невоснізованні формування підприємства, їх створення, повноваження та функції.
7. Загальні відомості про локальні системи оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.
8. Загальні відомості про об'єктові системи оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.
9. Розвідка маршрутів руху і ділянок робіт при проведенні аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
10. Прокладення колонних шляхів і влаштування проходів в завалах і зонах зараження при проведенні невідкладних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
11. Локалізація і гасіння пожеж на маршрутах руху і ділянках робіт при проведенні аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
12. Виявлення, знешкодження і знищення боєприпасів та інших вибухонебезпечних речей при проведенні невідкладних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
13. Локалізація аварій на газових, енергетичних, водопровідних, каналізаційних, теплових і технологічних мережах з метою створення умов для проведення рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
14. Заглушення або доведення до мінімально можливого рівня шкідливих і небезпечних чинників, які виникли внаслідок надзвичайних ситуацій, і унеможливають ведення рятувальних робіт.
15. Укріплення або руйнування конструкцій будівель і споруд, які загрожують обвалом або перешкоджають безпечному проведенню рятувальних робіт.
16. Пошук уражених з пошкоджених або палаючих будівель, загазованих, затоплених і задимлених приміщень при проведенні аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

17. Ремонт і відновлення пошкоджених та зруйнованих ліній зв'язку і комунально-енергетичних мереж з метою забезпечення рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
18. Виведення людей з небезпечних зон при проведенні аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
19. Ремонт і відновлення пошкоджених споруд для укриття від можливого повторного уражаючого впливу при проведенні невідкладних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
20. Санітарна обробка людей при проведенні аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
21. Санітарну очистку територій в зоні надзвичайної ситуації при проведенні невідкладних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
22. Дезактивація техніки при проведенні аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
23. Першочергове життєзабезпечення потерпілого населення при проведенні невідкладних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
24. Дезінфекція і дегазація техніки при проведенні аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
25. Знезаражування території і споруд при проведенні аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
26. Загальні відомості про сигнали попередження населення у мирний час.
27. Загальні відомості про сигнали попередження населення у воєнний час.
28. Структури оперативного управління за умов виникнення надзвичайної ситуації.
29. Постійно діючі функціональні і територіальні підсистеми єдиної державної системи запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій.
30. Спеціальний комплекс заходів захисту населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
31. Пункти управління силами цивільного захисту при проведенні заходів по надзвичайним ситуаціям.
32. Пересувні (рухомі, мобільні) пункти управління силами цивільного захисту при проведенні заходів по надзвичайним ситуаціям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нижченаведений перелік рекомендованої літератури містить джерела переважно загального характеру, які можна використати для виконання контрольних робіт «Безпека життєдіяльності».

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року / Верховна Рада України. – Київ: 1997. 64 с.
2. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
3. Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру : Закон України від 8 червня 2000 року № 1809-III. URL :: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1809-14#o332>.
4. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.
5. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. Київ, 2009. 344 с.
6. Яремко З. М. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. Львів, 2005. 301 с.
7. Бегун В. В., Науменко І. М. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки) : навч. посібник. Київ, 2011. 344 с.
8. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т. 1. Техногенна та природна небезпека / за ред. В. В. Могильниченка. – Київ, 2007. 636 с.
9. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т. 2. Організація управління в надзвичайних ситуаціях / за редакцією В. М. Антонця. – Київ, 2007. 303 с.
10. Аветисян В. Г. Рятувальні роботи під час ліквідації надзвичайних ситуацій : посібник. – Київ, 2006. 398 с.
11. Безпека життєдіяльності : навчальний посібник / [М. А. Касьянов, Ю. П. Ревенко, В. О. Медяник та ін.]. – Луганськ, 2006. 284 с.
12. Михайлюк В. О. Цивільна безпека : навчальний посібник / В. О. Михайлюк, Б. Д. Халмурадов. – Київ, 2008. 158 с.
13. Яким Р. С. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. Львів, 2005. 304 с.
14. Яремко З. М., Муць І. Р., Галаджун Я. В. Безпека життєдіяльності: навч. посібник. Львів, 2011. 268 с.

15. Кіт Л. Я. Основи рятування і збереження життя людини у невідкладному стані. – Львів, 2017. 135 с.
16. Охорона праці : навч. посібник / З. М. Яремко, С. В. Тимошук., С. В. Писаревська, О. Б. Стельмахович. Львів, 2018. 430 с.

Навчальне видання

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
Методичні рекомендації

Укладач:
Яблуновська Катерина Олександрівна

Формат 60x80 1/16. Ум. Друк. арк. 2
Тираж 20 прим. Зам. № _

Надрукований у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету.

54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р